Ἔτος Α΄. Τόμ. Β΄. Ἐν Ἀθήναις 28 Ὀκτωβρίου 1890 Ἀριθ. 43

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
καθηγητοῦ τῆς Γεωλογίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Πολυτεχνείῳ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΝΙΚ. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ Δρ. Φ. Ε.
ΑΛΕΞΑΝ. Δ. ΒΑΛΒΗ Δρ. Φ. Ε.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἐν Ἀθήναις ἐτησία	Δρ.	7.—
Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἐτ.	»	7.50
Ἐξάμηνος	»	4.—
Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Φρ. χρ.		8.—

ΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ»
Ὁδὸς Φειδίου ἀριθ. 13
κατωτέρω τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ
15 — ΛΕΠΤΑ — 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Γεωλογική διαμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὑπὸ Κ. Μητσοπούλου.—Ἡ ἐθνογραφία τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν κ. Philippson ὑπὸ Χ. Ν. Κορύλλου.—Ἐμβολιασμὸς τῆς κυδωνέας, τῆς Καστανέας, τῆς λεπτοκαρυᾶς, τῆς μεσπιλέας, τῆς ροιᾶς, τῆς κερατέας, τῆς πιστακίας κλ. ὑπὸ Σ. Χασιώτου.—Ἡ σελήνη ὡς γεωλογικὸς παράγων ὑπὸ Κ. Δ. Ζέγγελη.

Τὸ ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις φύλλοις δημοσιευθὲν ὑψηλὸν καὶ σοφώτατον μάθημα τοῦ Haeckel βαθυτάτην ἐνεποίησεν αἴσθησιν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, πολλοὶ δὲ προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως παρεκάλεσαν ἡμᾶς νὰ μὴ προβῇ ἀμέσως ὁ ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ προαγγελθέντος τελευταίου μαθήματος, ἀλλὰ νὰ παράσχῃ, εἰ δυνατόν, εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ καὶ ἄλλην τοιαύτην καθαρωτάτην καὶ ὑγιεινοτάτην πνευματικὴν τροφήν, δημοσιεύων μετάφρασιν καὶ ἄλλων μαθημάτων πρὸ τοῦ εἰρημένου τελευταίου μαθήματος. Τὰς παρακλήσεις ταύτας τῶν συνδρομητῶν καὶ ἀναγνωστῶν τοῦ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ ὑπεβάλομεν εἰς τὸν φίλον μεταφραστήν, προσθέντες καὶ τὰς ἡμετέρας, χαίρομεν δὲ ἀνακοινοῦντες ὅτι, ἀποδεξάμενος αὐτὰς ὁ ἡμέτερος συνεργάτης, ἄρχεται δημοσιεύων ἀπὸ τοῦ ἑπομένου φύλλου τὸ **δεύτερον μάθημα** καὶ εἴ τι ἄλλο κοινωφελέστερον καὶ διδακτικώτερον κρίνῃ ἐκ τοῦ πολυθρυλήτου συγγράμματος τοῦ Haeckel πρὸ τοῦ τελευταίου μαθήματος.

Τὸ δεύτερον μάθημα ἐπιγράφεται ὡς ἑξῆς:

Ἐπιστημονικὴ δικαιολογία τῆς θεωρίας τῆς καταγωγῆς. Κοσμογονία κατὰ Λινναῖον.

ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

ὑπὸ Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια τοῦ προηγ. φύλλου)

§ 11, Ἡ ἠώκαινος διάπλασις.

Κατὰ τὴν ἠώκαινον διάπλασιν μέγα μέρος τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου ἐθαλάσσευεν.—Οἱ νουμμουλῖται εἶνε ζῷα τρηματοφόρα, ὧν τὸ πορῶδες κέλυφος ὑποδιαιρεῖται διὰ διαφραγμάτων εἰς πολλοὺς θαλαμίσκους.—Ἠωκαινικὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος στρώματα.

Ἂν εἶνε ἀκριβεῖς αἱ νεώταται παρατηρήσεις τοῦ κυρίου Φιλιππῶνος, τότε συμπεραίνομεν, ὅτι καὶ κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ἰδίως κατὰ τὴν ἠώκαινον διάπλασιν, μέγα μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χώρας ἐθαλάσσευεν. Τὰ δυτικὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου καὶ αὐταὶ αἱ Ἰόνιαι νῆσοι δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι, καὶ μόνον χῶρα ἐξ ἀζωϊκῶν καὶ κρητιδικῶν πετρωμάτων συνέδεε τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Καὶ ὡς πετρογραφικὸν μὲν γνώρισμα τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως χρησιμεύει τὸ ψαθυρὸν καὶ μαλακὸν τῶν πετρωμάτων αὐτῆς, ἐκτὸς στιφρῶν τινων ἀσβεστολίθων, ὡς ἀπολίθωμα δὲ λίαν χαρακτηριστικόν, οἱ νουμμουλῖται (νομισματόλιθοι), ὧν κελύφη πλεῖστα ἀπαντῶσιν ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων (π. χ. τῆς Τριπόλεως, τοῦ Μεσολογγίου). Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν τρηματοφόρων (7) ἀπαιτεῖ διὰ τὴν ἀνάπτυ-

ξιν καὶ πολλαπλασιασμὸν αὐτοῦ θάλασσαν θερμήν, ὁμοίαν περίπου πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς *Μεσόγειον θάλασσαν*, ἥτις οὖσα τότε 4—5κις μείζων, ἐκάλυπτεν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρήθη, τὴν Μεσημβρινὴν Εὐρώπην, μέγα μέρος τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τῆς Δ. Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἀπολίθωμα ἀπαντᾷ καὶ ἐν Στερεᾷ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τούτου, ὅπως μὴ παρὰ τῶν πολλῶν ἐκληφθῇ ἴσως ποτὲ ὡς *ἀπολελιθωμένον νόμισμα ἀρχαῖον*.

Διὰ τῆς ἐξαφανίσεως *ἀμμωνιτῶν*, *βελεμνιτῶν* καὶ *ρουδιστῶν* ἡ ζωϊκὴ πλάσις τῶν ἀσπονδύλων τῆς θαλάσσης κατοίκων κατὰ τὴν ἠώκαινον ἐποχὴν λαμβάνει ἐντελῶς ἀλλοίαν ὄψιν οὐδόλως δ' ἐξηγεῖται ἡ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐξαφάνισις τῶν ζῴων τούτων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς κρητιδικῆς περιόδου οἱ ὀστεάκανθοι ἰχθῦς ἔλαβον μεγάλην ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐξάπλωσιν, συντελέσαντες εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἀμμωνιτῶν καὶ βελεμνιτῶν, εἶνε ὅμως καὶ ἀπίθανον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὑπὸ τῶν ἰχθύων κατεστράφησαν καὶ οἱ ρουδισταί, ὧν τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐρριζωμένα παχέα ὄστρακα ὡς φρούρια ἀνθίσταντο κατὰ τῆς καταδιώξεως τῶν θαλασσίων λῃστῶν. Οἱ δὲ *νουμμουλῖται*, ἀνήκοντες ὡς γνωστὸν εἰς τὰ πρωτόζωα (§ 7), εἶνε τὰ κυρίως τὴν ἠώκαινον διάπλασιν χαρακτηρίζοντα ζῷα. Οὗτοι εἶχον μὲν ἐμφανισθῆ καὶ εἰς ἀρχαιοτέρας γεωλογικὰς περιόδους, σποραδικῶς ὅμως, ἐνῷ κατὰ τὴν ἠώκαινον ἐποχὴν λαμβάνουσιν ἐν τῇ τότε θαλάσσῃ πελωρίαν ἀνάπτυξιν κατὰ χιλιάδας ἀτόμων. Πολλὰ τούτων, ἔχοντα μέγεθος καὶ 60 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, δεικνύουσι σχῆμα φακοειδές, ἐνίοτε δὲ καὶ στρογγύλον, καὶ συνίστανται ἐκ πολλῶν (50 ἐνίοτε) ἑλιγμῶν, οἵτινες δι' ἐγκαρσίων διαφραγμάτων ὑποδιαιροῦνται εἰς πολλοὺς θαλαμίσκους· τὸ κέλυφος δὲ φέρει λεπτοὺς πόρους καὶ σύστημα λεπτοτάτων ἀγγείων. Ἀπαντῶσι δὲ οἱ νουμμουλῖται κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ἐπὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων, αἵτινες κατὰ τὴν κρητιδικὴν περίοδον ἔτρεφον ρουδιστάς, εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χώρας, καὶ ἔρθασαν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ νουμμουλῖται δ' οὗτοι κατὰ τὴν ἀμέσως ἑπομένην περίοδον πάσχουσι σημαντικὴν ἐλάττωσιν, κατὰ τὴν παροῦσαν δὲ ἐποχὴν εἶνε λίαν σπάνιοι, ἀντιπροσωπευόμενοι ὑπὸ εἰδῶν λίαν σμικρῶν.

Στρώματα νουμμουλιτικὰ ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶσι πλεῖστα. Τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ ἀσβεστολίθου τῆς Τριπόλεως, ὡς καὶ ὁ ἀσβεστόλιθος, ὅστις ὑπὸ μορφὴν φακοειδῶν ὄγκων εὑρίσκεται ἐγκεκλεισμένος ἐντὸς ψαμμίτου καὶ κροκαλοπαγῶν πετρωμάτων ἐπικειμένων ἐπὶ τοῦ ἀσβεστολίθου τῆς Τριπόλεως, ἐγκλείουσι νουμμουλίτας. Προσέτι νουμμουλίτας ἐγκλείει καὶ ὁ ἀσβεστόλιθος τῆς Πύλου (μετὰ ρουδιστῶν) καὶ τοῦ Μεσολογγίου. Ὥστε δυνάμεθα τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς Στερεᾶς καὶ τὸ πλεῖστον τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἠώκαινον διάπλασιν. Ἡ ἠωκαινικὴ δὲ αὕτη διάπλασις τῆς Ἑλλάδος εἶνε μέρος ἢ συνέχεια τῶν νουμμουλιτικῶν διαπλασμῶν τῶν ἀποτελούντων τὰ δυτικὰ κράσπεδα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, οἵτινες ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Ἰστρίας καταλήγουσιν εἰς τὴν ἐξωτάτην ἄκραν τῆς Μεσσηνίας, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα συντελοῦσιν οὐσιωδῶς πρὸς κατασκευὴν τῆς σειρᾶς τῆς Πίνδου καὶ τῶν παραλλήλων σειρῶν ὀρέων τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου. Οὐ μόνον λοιπὸν ἐθαλάσσευον κατὰ τὴν ἠώκαινον ἐποχὴν τὰ δυτικὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἁπάσης τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἅτινα βραδέως ἀναδύσαντα τῆς θαλάσσης, ἐσχημάτισαν τὴν συνέχειαν ἐκείνην τῶν ἀνατολικῶν Ἄλπεων, ἥτις ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν *Ἰλλυρικῶν Ἄλπεων*, τῶν *Ὀρέων τῆς Ἀλβανίας*, τῆς *Πίνδου*, τῶν *Αἰτωλικῶν Ἄλπεων* καὶ τῶν δυτικῶν τῆς Πελοποννήσου ὀρέων. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν συντόμως ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ τὴν ὀρογραφίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, κατὰ τὰ νεώτατα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἰδέαν τῆς συστάσεως τῆς μορφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ χερσώματος.

§ 12. Ὀρογραφία τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος εἶνε προέκτασις τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων.—Ἡ Πίνδος καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας —Ὄθρυς, Οἴτη, Παρνασός, Κιθαιρών, Πεντελικόν, Ὑμηττὸς καὶ Λαυρεωτική.—Τὰ ὄρη τῆς Εὐβοίας δὲν εἶνε συνέχεια τῆς σειρᾶς τοῦ Ὀλύμπου —Ὀρογραφία τῆς Πελοποννήσου.

Κατὰ τὰς ἐρεύνας τῶν γεωλόγων καὶ γεωγράφων τὰ τοσοῦτον ἐξυμνηθέντα ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἀνήκουσιν εἰς τὰς αὐτὰς τῆς λιθοσφαίρας ρικνώσεις καὶ πτυχὰς (§ 9), αἵτινες παρήγαγον τὰς *Ἄλπεις*, τὰ *Ἀτέρματα* καὶ πλεῖστα ὄρη τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Ἅπαν τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοπονήσου, ὅπερ ἐκ *νουμμουλιτικῶν* συνίσταται πετρωμάτων, φέρει σειρὰς ὀρέων παραλλήλους, διευθυνομένας πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ ἢ νότια τῆς χώρας. Ἡ *Πίνδος* μετὰ τῶν ὀδοντωτῶν αὐτῆς κορυφῶν, διχαζομένη εἰς δύο κλάδους, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ῥέει ὁ *ἀργυροδίνης Ἀχελῷος*, πρὸς βορρᾶν μὲν συνδέεται μετὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Μετσόβου πρὸς νότον δὲ μετὰ τῶν *Αἰτωλικῶν Ὀρέων*. Ἐκ τῶν δύο δὲ τούτων ἀλύσεων ἡ ἀνατολικὴ ἔχει ὑψηλὰς κορυφὰς τὸ *Δοκίμιον* (1603 μ.), τὸ *Καράβι* (2,124 μ.) καὶ τὸ Ρουτσικάκι (2,156 μ.), ἡ δὲ δυτική, οὖσα μᾶλλον δύσβατος καὶ ἀπόκρημνος, ἔχει ὡς ὑψίστας κορυφὰς τὴν *Κακαρδίτσαν* (2,320 μ.) καὶ τὴν *Τσουμέρκαν* (2336 μ.). Συνέχεια τῆς Πίνδου εἶνε τὰ *Αἰτωλικὰ Ὄρη*, διὰ λιμνώδους χώρας χωριζόμενα τῶν ὀρέων τῆς ἀνύδρου Ἀκαρνανίας, ἅτινα ἀσβεστολιθικὰ ὄντα (νουμμουλιτικά), ἔχουσιν ἁπλῆν

τὴν κατασκευήν, διευθυνόμενα εἰς βορρᾶ πρὸς νότον. Ἡ ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων βλάστησις, ὅσῳ ἀπομακρύνεται τῆς θαλάσσης, τοσούτῳ διάφορον δεικνύει ὄψιν. Διότι τὰ μὲν δάση τῶν ἀκτῶν πρὸ πολλοῦ διὰ πυρκαϊῶν κατεστράφησαν, οἱ δὲ ὑετοί, συμπαρασύραντες καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τούτων ὀλίγην ἐρυθρὰν φυτικὴν γῆν, ἔδωκαν εἰς τὴν χώραν φοβερὰν φαλακρότητα· εἰς τὰ ἐνδότερα ὅμως αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ δάση παχύσκια ἐκ γηραιῶν δρυῶν, ὧν αἱ *βάλανοι*, εἶνε τὸ κύριον τῶν κατοίκων εἰσόδημα.

Πρὸς ἀνατολὰς ὅμως γραμμῆς φερομένης ἀπὸ τοῦ *Λουτροῦ* (ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου) διὰ τοῦ Ἀχελῴου, ὁ ὁδοιπόρος εὑρίσκει τὴν ὄψιν τῆς χώρας παραδόξως διάφορον, ἅμα ὑπερβῇ τὰ Ἀκαρνανικὰ Ὄρη καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐκ ψαμμίτου καὶ ἀργιλικοῦ σχιστολίθου χέρσωμα τῆς Αἰτωλίας, ἐν ᾧ ἀπαντῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κορυφαὶ ὁμαλῶς ἐστρογγυλωμέναι καὶ δασόφυτοι, καὶ τὸ ὁποῖον διασχίζουσι χαράδραι καὶ φάραγγες βαθύταται καὶ βαθύσκιαι, ἐν αἷς πάντοτε ῥέει ροχθίζων χείμαρρός τις. Ἐκάλεσαν δὲ τὰ ὄρη ταῦτα οἱ Βιενναῖοι γεωλόγοι *Αἰτωλικὰς Ἄλπεις*, οὐ μόνον διότι ἡ πλησμονὴ τῶν ὑδάτων καὶ τὰ παρακείμενα γυμνὰ καὶ αὐχμηρὰ τῆς Ἀκαρνανίας ὄρη ὑπενθυμίζουσι τὰς Ἄλπεις, ἀλλὰ καὶ διότι καὶ ἡ βλάστησις δεικνύει κοινόν τι πρὸς τὴν ἀλπικὴν βλάστησιν. Ἄχρις ὕψους οὐ σμικροῦ ἅπαντα τὰ ὄρη τῆς Αἰτωλίας (*Τυμφρηστὸς*=Βελοῦχι 2319 μ. *Παραιτωλικὸν*=Ἀραποκέφαλα 1927 μ. Στρογγύλος 2366 μ. Γκιώνα 2515) καλύπτονται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν ἐξ *ἐλατῶν*, *δρυῶν* καὶ ἄλλων δένδρων, ἐξ ὧν μόνον ἡ *πτελέα* καὶ ἡ *πλάτανος* ὑπενθυμίζουσι τὸ μεσημβρινὸν τῆς χώρας. Ὀλίγιστοι ἐκ τῶν πλεόντων τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἢ τῶν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου διερχομένων τὰ βόρεια τῆς Πελοποννήσου παράλια, θαυμάζοντες τὰ γυμνὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ τῆς Στερεᾶς ὄρη, ἅτινα ἐξαισίαν καθιστῶσι τὴν θέαν τῶν μερῶν τούτων, ἔχουσιν ἰδέαν περὶ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν δασῶν τῶν μεσογείων τῆς Αἰτωλίας μερῶν.

Κατὰ τὴν *Βουλγάρι* (1659 μέτρα) καὶ τὸν *Ἅγιον Ἠλίαν* (1285 μ.), δύο κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἀποσπᾶται ἡ *Ὄθρυς*, πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη καὶ χωρίζουσα τὴν Θεσσαλίαν τῆς Φθιώτιδος (κορυφαὶ ἕτερος *Ἅγιος Ἠλίας* 1694 καὶ *Γεραχοβούνιον* 1728 μ.). Νοτιώτερον τοῦ κλάδου τούτου ἀποχωρίζεται ἕτερος τῆς Πίνδου κλάδος, τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἔχων, ἡ *Οἴτη* (Καταβόθραι=2152 μ.), ἐγκλείουσα μετὰ τῆς Ὄθρυος τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ καὶ σχηματίζουσα μετὰ τῆς θαλάσσης τὸ διάσημον στενὸν τῶν *Θερμοπυλῶν*, ἔνθα ὁ Σπαρτιάτης *Λεωνίδας* πολεμῶν τοὺς Πέρσας ἔπεσεν ἡρωϊκῶς (480 π. Χ.), κατὰ τὴν μεγάλην δ' ἡμῶν ἐπανάστασιν ὁ *Ἀθανάσιος Διάκος* ὑπέστη φοβερὸν μαρτύριον. Τὸ στενὸν τοῦτο, πλησίον τοῦ ὁποίου ἀνεβλύζουσι ζέουσαι πηγαὶ ἰαματικαί, εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἶχε πλάτος 60 μόνον μέτρων, νῦν δ' ἐπλατύνθη εἰς 600 καὶ πλέον μέτρα, προσχωθείσης ὑπὸ ἰλύος καὶ κροκαλῶν τῆς παρακειμένης θαλάσσης καὶ μεταβληθείσης εἰς ἑλώδη χώραν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Λεωνίδα ὁ *Σπερχειὸς* ἐχύνετο οὐ πολὺ μακρὰν τῆς Λαμίας, διότι τότε ὁ *Μαλιακὸς κόλπος* (1) εἰσεχώρει βαθύτερον εἰς τὴν Στερεάν, προσχωθεὶς ἀκολούθως ὑπὸ ἰλύος, καταφερθείσης ἀπὸ τῆς στερεᾶς. (ἕπεται)

Η ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ὑπὸ Χ. Π. Κοργλλου ἰατροῦ

(Συνέχεια ἴδε ἀριθ. 40)

Ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτίαν, λέγει, (σ. 9), οἱ Ἀλβανοὶ ἤρξαντο ἐξελληνιζόμενοι. Διά τε τῆς κοινῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινότητος τῶν παθημάτων συνδεδεμένοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ Ἀλβανοὶ μετέλαβον πολλῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, οἱ δ' Ἕλληνες πάλιν ὑπέστησαν σπουδαίαν μεταβολὴν τῶν ἰδιωμάτων καὶ ἐθίμων αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἀλβανικώτερον! Μολονότι δ' ἐν πολλοῖς ἐπῆλθεν ἐξίσωσις καὶ ἀνταλλαγὴ ἰδιωμάτων καὶ ἠθῶν, μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, οἱ Ἀλβανοὶ ἐν τούτοις εἰς πολλὰ μέρη διετήρησαν τὸ σπουδαιότατον ἐθνικὸν αὐτῶν γνώρισμα, τὴν γλῶσσαν, μέχρι τινός, διότι ἀπὸ τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος ἤρξαντο καὶ οὗτοι ἐξελληνιζόμενοι, ὁ δὲ Λὴκ (Lea e), ἀρχομένης τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος, οὐδένα εὗρεν Ἀλβανὸν ἐν Ἀρκαδίᾳ. Ἐνῷ δὲ ὁ κ. Ph. ἰσχυρίζεται, βασιζόμενος ἐπὶ ἰδίας πείρας (σ. 13), ὅτι «οὐδέποτε ἡ ἀλβανικὴ

Σημ. (1) Ὁ σοφὸς κριτὴς τῶν γεωγραφιῶν τοῦ 1887 καὶ περὶ τούτου λέγει τὰ ἑξῆς (σελ. 141). Ὁ «Σπερχειὸς οὐδέποτε ἔρρεεν ἐγγύτερον τῆς Λαμίας, ἡ δὲ πρόσχωσις ἔχει διαφορὰν μόνον ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς θερμοπύλας». Παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ ῥίψῃ βλέμμα εἰς τὴν (eographie Universelle τὸν Reclus καὶ τὸν Ἄτλαντα τῆς ἱστορίας τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου, ὅπως κρίνῃ περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Ἐπειδὴ δὲ λόγος περὶ Φθιώτιδος ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἑξῆς, δεῖγμα τῆς δικαιοσύνης τοῦ κριτοῦ. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει δῆμος φέρων τὸ ἐπίσημον ὄνομα ΟΜΙΛΑΙΩΝ. Ἐπειδή, φαίνεται, τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ λεξικὰ τοῦ σοφοῦ κριτοῦ, διατάσσει οὗτος τοὺς συγγραφεῖς τῶν γεωγραφιῶν νὰ ΞΑΝΑΒΑΠΤΙΣΟΥΝ τὸν δῆμον τοῦτον καὶ νὰ τὸν ὀνομάσωσιν Ὁμολιέων (σελ. 141). Καὶ τοῦτο ἁμάρτημα!!

γλῶσσα θὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους», ὁμολογεῖ ἐν τούτοις ὅτι ἔν τισι χωρίοις, πρὸ μιᾶς ἀνθρώπων ἡλικίας ἐξέλιπεν ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα, ὡς λ. χ. ἐν Δολιανοῖς καὶ Κερασίτζᾳ ἐν Ἀρκαδίᾳ, Τοπολόβᾳ καὶ Λόπεσι ἐν Ἀχαΐᾳ (α). Ἔτι δὲ βεβαιοῖ ὅτι ἐνιαχοῦ, ὡς λ. χ. ἐν Νέᾳ Κορίνθῳ, ἕνεκεν τῆς μείζονος μετὰ ξένων ἐπιμιξίας, παρατηρεῖται βαθμιαία ἀπώθησις τῆς Ἀλβανικῆς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Εἰς τοιοῦτον μεταβατικὸν στάδιον, ὥστε νὰ μὴ νοῶσι δηλ. πολλοὶ τῶν νέων τὴν Ἀλβανικήν, εὑρίσκονται ἔνια τῶν ἀλβανικῶν χωρίων τῆς Λακωνίας, ἅπερ, ἀποκεχωρισμένα τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, περιβάλλονται γύρωθεν ὑπὸ Ἑλλήνων (β).

Ὁ κ. Ph. εὗρεν ἐν Πελοποννήσῳ 92,253! ἀλβανούς, δηλ. 12, 3 0|0 ἐκ τῶν κατοίκων τῆς χερσονήσου κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1879. Ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀκριβὴς αὕτη ἀπαρίθμησις τῶν Ἀλβανῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ph., διότι, ὡς γνωστόν, ἐν ταῖς ἑκάστοτε γινομέναις ἀπογραφαῖς οὐδεμία διάκρισις γίνεται μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, μόνος δὲ ὁ κ. Ph. ἀνέλαβε τὸ Ἡράκλειον ὄντως ἔργον ν' ἀπαριθμήσῃ ἀκριβέστατα τοὺς Ἀλβανοὺς συνοίκους ἡμῶν μέχρις ἑνός. Ὅπως δ' αὐξήσῃ ἐπαισθητῶς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, συγκαταλέγει μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ τοὺς κατοίκους τῶν νήσων Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Πόρου, ἐνῷ οὗτοι οὐ μόνον δὲν ἀποκαλοῦσιν ἑαυτοὺς Πελοποννησίους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα σπουδαίως διεφώνουν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, καὶ συνετάσσοντο μετὰ τῶν πολιτικῶν αὐτῶν ἀντιπάλων· ἡ δὲ Ὕδρα ἐκρίθη ὑπ' ἐκείνων ὡς ἡ ἀσφαλεστέρα φυλακὴ πρὸς ἐγκάθειρξιν τοῦ Κολοκοτρώνη, Πλαπούτα καὶ λοιπῶν Πελοποννησίων, τῶν φυλακισθέντων ὑπὸ τοῦ Κουντουριώτου, Κωλέτου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς πολεμίων τῶν Πελοποννησίων. Καὶ σήμερον δ' ἔτι οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρου, τὸν ἐκ Πελοποννήσου καταγόμενον δήμαρχον αὐτῶν κ. Χρυσανθόπουλον, ἀποκαλοῦσι Μωραΐτην. Ἐὰν δ' ὁ κ. Ph. ἄγηται εἰς τοῦτο διότι διοικητικῶς αἱ νῆσοι αὗται ὑπάγονται εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὤφειλε τότε νὰ συγκαταριθμήσῃ μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ τοὺς Κυθηρίους, ὡς ὑπαγομένους καὶ τούτους διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Ἀργολιδοκορινθίας. Ἐὰν οἱ Αἰγινῆται εἰσιν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σαλαμίνιοι Μεγαρεῖς καὶ οἱ Λευκάδιοι Ἀκαρνᾶνες, βεβαίως εἰσὶ καὶ οἱ Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ποριῶται καὶ Κυθήριοι Πελοποννήσιοι. Ἐντεῦθεν δικαιούμεθα, νομίζω, ν' ἀφαιρέσωμεν τοὺς νησιώτας τούτους ἐκ τῶν Πελοποννησίων Ἀλβανῶν, ἀναβαίνοντας εἰς 20, 685, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1879, καὶ ἔχομεν τότε ὑπόλοιπον 69,568.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄργους ὁ κ. Ph. λέγει ὅτι οἰκοῦσιν ἐν ὅλῳ 6239 Ἀλβανοί, ἐνῷ κατὰ πληροφορίας ἀκριβεστάτας, δοθείσας μοι ὑπό τε τοῦ ἰατροῦ καὶ δημάρχου Ἄργους κ. Καλμούχου καὶ τοῦ ἐν λογίοις διαπρεποῦς κ. Δ. Βαρδουνιώτου δικηγόρου, οἰκοῦσι μόνον 1820, οἱ πλεῖστοι μόλις νοοῦντες ἀλλὰ μὴ λαλοῦντες τὴν Ἀλβανικήν. «Ὅ,τι ειλικρινῶς καὶ πεποιθότως δύναταί τις εἰπεῖν, μοὶ γράφει ὁ κ. Βαρδουνιώτης, εἶνε ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μας (Ἄργους) Ἀλβανόφωνοι εἶνε οἱ κάτοικοι τῶν Λιμνῶν καὶ καθ' ἥττονα λόγον οἱ τοῦ Μπερμπατίου (δ. Προσυμναίων) καὶ Κουτσοποδίου (δ. Μυκηνῶν)».

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας, ἣν ὁ κ. Ph. θεωρεῖ ἅπασαν σχεδὸν ὑπὸ Ἀλβανῶν κατοικουμένην, μηδὲ τῆς Νέας Κορίνθου ἐξαιρουμένης, οἰκοῦσι, κατὰ πληροφορίας ἀνεπιδέκτους ἀμφισβητήσεως 15,900 μόνον καὶ οὐχὶ 21,159 (!), ὡς ὁ κ. Ph. σημειοῖ. Ἐν δὲ τῷ δήμῳ Ἐπιδαυρίων τῆς Ναυπλίας χωρίον Δήμαινα ὑπὸ 514 Ἀλβανῶν οἰκούμενον, κατὰ τὸν κ. Ph., δὲν ὑπάρχει.

Ἐν τῷ δήμῳ Πατρέων, ὁ κ. Ph. ἀναγράφει ὡς οἰκοῦντας ἐν τοῖς χωρίοις Μοίρα, Σοῦλι καὶ Σουλέϊκα 716 ἀλβανούς, ἐνῷ κατ' ἀκριβεστάτας πληροφορίας ληφθείσας παρ' ἐμοῦ ἐξ Ἀλβανῶν κατοίκων τῶν προμνησθέντων χωρίων, μόνον 350 περίπου ἄτομα οἰκοῦσιν ἐκεῖ. Ἐν τοῖς χωρίοις Ζουμπάτα, Καζνέσι καὶ Λαλικώστα τοῦ δ. Φαρῶν τῆς Ἐπ. Πατρῶν, κατὰ σημειώσεις, ἃς ἔλαβον ὁ ἴδιος ἐκ τῶν ἐπισήμων βιβλίων τῆς δημαρχίας τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1879, οἰκοῦσι μόνον 368 ἀλβανοὶ ἀντὶ τῶν 488 οὓς σημειοῖ ὁ κ. Ph. Ἐν τῷ δήμῳ Δύμης (ἐπ. Πατρῶν), κατ' ἀκριβεστάτας ἐπίσης πληροφορίας, δοθείσας μοι παρ' Ἀλβανῶν κατοίκων τοῦ δήμου, οἰκοῦσι μόνον 1250 καὶ οὐχὶ 1930 ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Ph., ὅστις, ἀγνοῶν ὅτι οἱ Ἀλβανοί, τὰ πλεῖστα τὸν ποιμενικὸν διάγοντες βίον, τὸν μὲν χειμῶνα διαχειμάζουσιν ἐν ταῖς πεδιάσι, τὸ δὲ θέρος ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσι θερινὰς καὶ χειμερινὰς κατοικίας, φερούσας τὸ αὐτὸ ὄνομα, σημειοῖ ἔν τε τῷ δ. Δύμης τῶν Πατρῶν καὶ ἐν τῷ δ. Λαπαθῶν τῶν Καλαβρύτων δύο χωρία φέροντα τὸ ὄνομη Γκέρμπεσι καὶ οἰκούμενα ὑπὸ

(α) Καὶ Ἀδάμι τοῦ δ. Λήσσης τῆς Ἀργολίδος, ἔνθα οὐδεὶς τὰ νῦν δύναται νὰ λαλήσῃ ἀλβανιστί.

(β) Ἐν Λακωνίᾳ μόνον ἐν τῷ χωρίῳ Γεράκι, πρωτευούσῃ τοῦ δ. Γερονθρῶν, λαλεῖται ἤδη ἡ Ἀλβανική, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν Ἀλεποχωρίῳ, ἐν ἅπαντι τῷ δήμῳ Ζάρακος καὶ ἐν τοῖς πλείστοις χωρίοις τῶν δήμων Ἀσωποῦ καὶ Ἕλους, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Ph. (σ. 12).

306 Ἀλβανῶν, ἐνῷ τὰ δύο ταῦτα χωρία οἰκοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατοίκων, ἤτοι τοῦ ἡμίσεος τῶν σημειουμένων (153).

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος, κατ' ἐπίσημον πληροφορίαν δοθεῖσάν μοι παρὰ τοῦ ἰατροῦ καὶ δημάρχου Σπάρτης κ. Ἀδ. Ῥουσοπούλου, μόνον ἐν τῷ χωρίῳ Γεράκι, πρωτευούσῃ τοῦ δήμου Γερονθρῶν οἰκοῦσιν ἡμιαλβανοὶ περὶ τοὺς 700, ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ph. σημειουμένων 8, 588, διότι, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ οἱ Ἀλβανοὶ ἐν Λακωνίᾳ προβαίνουσιν ἐξελληνιζόμενοι καὶ μετὰ βραχέος χρόνου παρέλευσιν, οὐδεὶς τούτων θὰ γινώσκῃ ἐὰν ἐξ Ἀλβανῶν κατάγηται. Περὶ δὲ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ οἰκούντων Ἀλβανῶν οὐδὲν λέγω, διότι δὲν ἔλαβα τὰς ζητηθείσας ἐπανειλημμένως πληροφορίας παρὰ τῶν ἁρμοδίων προσώπων, καὶ διὰ τοῦτο παραδέχομαι τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ κ. Ρ... ὡς ἀληθεῖς.

Ἐὰν δ' ἤδη ἐκ τῶν 69,598 ἀφαιρέσωμεν τοὺς ἐπὶ πλέον σημειωθέντας, ἐν μὲν τῷ νομῷ Ἀργολιδοκορινθίας 10,192 ἐν δὲ τῷ τῆς Ἀχαϊοήλιδος 1,166 καὶ ἐν τῷ τῆς Λακωνίας 7,888, ἔχομεν ἐν συνόλῳ Ἀλβανοὺς ἐν Πελοποννήσῳ οἰκοῦντας μόνον 50,352 ἀντὶ τῶν 90,253 οὓς εὗρεν ὁ κ. Ph., ὡς προείρηται, ἤτοι 6,9 0|0· καὶ ταῦτα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1879 καὶ οὐχὶ τῆς τοῦ 1889 καθ' ἣν ἡ ἀναλογία ἔσεται πολλῷ ἐλάσσων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς τε προϊούσης αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀλβανικοῦ τῆς χώρας πληθυσμοῦ.

* *
*

Ὁ κ. Ph. εὗρεν ὅτι οἱ Ἀλβανοί εἰσι *βραχυκέφαλοι*, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ εἰσι *δολιχοκέφαλοι*· ἐν τοῖς Ἀλβανοῖς εὗρε πλείονας ξανθοὺς καὶ γλαυκοφθάλμους τύπους ἢ ἐν τοῖς Ἕλλησιν. Καὶ οἱ μὲν ξανθοὶ Ἀλβανοὶ πλεονάζουσιν ἐν τῇ δυτικῇ Κορινθίᾳ, ἐν Δολιανοῖς (α) καὶ Λακωνίᾳ, οἱ δὲ μελανότριχες ἐν Ὑδρᾳ, Σπέτσαις, Πόρῳ, τῇ ἀνατολικῇ Ἀργολίδι καὶ τοῖς ἐν Μεσσηνίᾳ Ἀλβανοῖς. Ἔτι δ' εὑρίσκει τοὺς Ἀλβανοὺς ρωμαλαιοτέρους καὶ ὑψηλοτέρους τῶν Ἑλλήνων, ἀνθεκτικωτέρους ἐν κακουχίαις καί, τὸ ἀστειότερον πάντων, ἐργατικωτέρους, ἡσσουμένους μόνον κατά τε τὴν διανοητικὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν, τὸν πολιτισμόν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὁμιλητικόν· ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς οὐδεμίαν εὑρίσκει διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. «Ἐκ τῶν Ἀλβανῶν, λέγει, ἐλλείπει ἐντελῶς τὸ *ἐθνικὸν ἀλβανικὸν αἴσθημα!*» Πάντα δὲ ταῦτα λέγει ὁ κ. Ph. διότι ἀγνοεῖ, φαίνεται, ὅτι οἱ δύο λαοί εἰσι τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, συμβιώσαντες δ' ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ χρόνον μακρὸν καὶ συνταλαιπωρηθέντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οὐδεμίαν ποιοῦνται μεταξύ των διάκρισιν φυλῆς· οὔτε δ' ἐκ τοῦ ἀναστήματος ἢ τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς ἢ τῆς χροιᾶς τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῶν τριχῶν, ἢ ἐκ τῆς ἀμφιέσεως διακρίνονται οἱ δύο λαοί· συζῶσι δὲ καὶ συμπολιτεύονται ἄνευ προθέσεως πρὸς φυλετικὴν ἀντιζηλίαν, ἀλλὰ μόνον ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἢ καὶ ἀτομικοῦ ἑκάτερος συμφέροντος.

Οἱ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν γάμοι εἰσὶ συνηθέστατοι, τὰ δ' ἐκ τοιούτων γάμων γεννώμενα τέκνα, ἰδίως τὰ ἐξ Ἑλληνίδων μητέρων, δὲν λαλοῦσιν ἀλβανιστί, διότι ἕνεκεν τῆς μὴ γνώσεως τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συζύγων, δὲν λαλεῖται αὕτη ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ἡ ἑλληνική· ἐντεῦθεν δ' ἡ προϊοῦσα ἐλάττωσις τῶν λαλούντων τὴν ἀλβανικὴν Ἀλβανῶν. Οἱ ἀλβανοί εισιν, ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐργατικώτατοι καὶ φειδωλότατοι, κατέχουσι δὲ πλουσίας σταφιδοφυτείας κτλ., ἰδίως ἐν Κορινθίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, εἰς δὲ τὸ ἔγκλημα δὲν ἔχουσιν ἰδιάζουσαν κλίσιν. Καὶ βουλευταὶ δὲ καὶ δήμαρχοι κτλ. ἐκλέγονται τῇ συνδρομῇ οὐχὶ τῶν ὁμοφύλων, ἀλλὰ τῶν συνδημοτῶν καὶ συνεπαρχιωτῶν ἐν γένει, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς· οὐδεὶς δέ ποτε τούτων ἠσθάνθη ἴδιον *ἐθνικὸν ἀλβανικὸν αἴσθημα*. Καὶ ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν δὲ καὶ ἰδίως τῷ κατὰ θάλασσαν στρατῷ, ὑπηρετοῦσι καὶ ὡς στρατιῶται καὶ ὡς ἀξιωματικοί, παντὸς βαθμοῦ, φιλοτιμώτατα, οὐδαμῶς ἡσσούμενοι τῶν λοιπῶν αὐτῶν συναδέλφων. Καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ κλάδοις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας διακρίνονται διά τε τὴν ὀξύνοιαν καὶ τὸ ἀκέραιον τοῦ χαρακτῆρος. Ὁποῖον δὲ πρόσωπον διεδραμάτισαν ἐν τῷ ἱερῷ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι κατά τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν Ἀλβανοί, μόνος ὁ κ. Ph. ἀγνοεῖ, ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι «ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς» ἦν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ οὐχὶ ὁ ἀφόρητος τῆς δουλείας ζυγός.

Ποῦ λοιπὸν εὗρε τὰς προμνησθείσας διαφορὰς ὁ κ. Ph. καὶ τίνι τρόπῳ κατεμέτρησε τὰ διάφορα κρανία καὶ τὰ ἀναστήματα καὶ τὸ εὖρος τῶν νώτων τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου καὶ διέκρινε τοὺς Ἀλβανοὺς τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων; Ὁ κ. Ph ἐν διαστήματι 12 μηνῶν ἐξέμαθε τὴν ἑλλ. γλῶσσαν τοσοῦτον καλῶς, ὥστε ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τοὺς «δυσχερῶς καὶ μὴ ὀρθῶς λα-

(α) Ἔνθα οὐδὲ εἷς Ἀλβανὸς ὑπάρχει, οὐδ' ὁ κ. Ph. ὑπολογίζει τοὺς Δολιανίτας ἐν τοῖς Ἀλβανοῖς, ἰσχυριζόμενος μόνον ὅτι οὗτοι ἐξελληνίσθησαν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων!

λοῦντας ταύτην 'Αλβανούς»· ἐμέτρησε τὰ κρανία τῶν κατοίκων, τὰ ἀναστήματα, τὰ νῶτα, ἠρίθμησε τοὺς γαλανοὺς καὶ τοὺς μαυρομμάτιδες καὶ εὗρε πλεονάζοντας ἐν μὲν τοῖς πρώτοις τοὺς 'Αλβανούς, ἐν δὲ τοῖς δευτέροις τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξέδοτο τύποις τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ, καταδείξας ἡλίου φαεινότερον ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ δὲν οἰκοῦσιν Ἕλληνες ἀλλὰ κρᾶμα λαοῦ ἐκ Σλαύων, 'Αλβανῶν, Βλάχων, Βυζαντίων, Ἰουδαίων, Φράγκων, Τούρκων, Γύφτων καὶ 'Αράβων· διότι, ὡς λέγει, ἐν Γαστούνῃ, Πύργῳ, Δερβῆ-Τσελεπῆ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἦσαν ἔμποροι Αἰγύπτιοι Ἄραβες. Πιστεύομεν ὅτι ἐὰν καὶ δευτέραν φορὰν ἔλθῃ εἰς Πελοπόννησον ὁ κ. Ph. θὰ εὕρῃ καὶ Γερμανοὺς ἐν Gütland τῶν Πατρῶν, καὶ Πέρσας (ἀχθοφόρους), ἴσως δὲ καὶ Ἰνδοὺς καὶ Κινέζους.

Περὶ δὲ τῆς χυδαίας ὕβρεως ὅτι «ἀπιστία καὶ ψεῦδός εἰσιν ἰδιότητες δυστυχῶς διαδεδομέναι παρ' ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς» οὐδὲν λέγομεν, διότι ὁ κ. Ph., ἀνήκων εἰς τὴν πασίγνωστον ἐπὶ ψεύδει καὶ ἀγνωμοσύνῃ φυλὴν τῶν Ἰουδαίων, δὲν ἠδύνατο ἄλλως εἰμὴ δι' ὕβρεων νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν δὲ ἔπαθεν ἐν Πελοποννήσῳ, ἔτος ὁλόκληρον διατρίψας καὶ ἐπισκεφθεὶς *μόνος* ἅπαντας τοὺς δήμους τῆς χώρας, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, καὶ ἀναβὰς ἐφ' ὅλων τῶν ὀρέων, τῶν *ἀπίστων* καὶ *ψευστῶν* κατοίκων προθυμοποιουμένων τίς μᾶλλον νὰ περιποιηθῇ αὐτὸν ἐν τῷ πεφημισμένῳ ἐπὶ φιλοξενίᾳ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν διευκολύνῃ εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης τῆς χρησιμοποιηθείσης κατόπιν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς *ἀβροεποῦς* καὶ *φιλαλήθους* αὐτοῦ πραγματείας περὶ ἐθνογραφίας τῆς Πελοποννήσου. Μόνον λησταὶ δὲν ἀνέλαβον τὸν κ. Ph. ἵνα γράψῃ καὶ περὶ τούτων.

Ἵνα δέ τις πεισθῇ ἔτι μᾶλλον περὶ τῆς ἀξίας τῶν περὶ Πελοποννήσου ἐθνογραφικῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Ph. ἂς μάθῃ ὅτι ὁ κ. οὗτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀποτελούντων τὰ 7)8 τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπολογισμούς, ἀφαιρεῖ δύο μικροὺς κλάδους, ὡς διαλεκτικῶς καὶ ἐθνογραφικῶς διαφέροντας αὐτῶν, τοὺς Τσάκωνας καὶ τοὺς Μανιάτας.

Οἱ Τσάκωνες, (8,705 ψυχαί), οἰκοῦσιν ἐν 14 χωρίοις, ἐν τοῖς δήμοις Λιμναίου καὶ Βρασιῶν τῆς Κυνουρίας. Τὸ ὄνομα αὐτῶν, μὴ παραδεχόμενος ὁ κ. Ph. ὅτι δύναται νὰ εἶνε ἐκ παραφθορᾶς τῆς λέξεως Λάκωνες, τὸ ἀνάγει εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῷ Σλαύους, ὧν μία φυλή, λέγει, ἐκαλεῖτο Τσάκωνες, καὶ ἐβάπτισε δι' αὐτοῦ ἅπασαν τὴν χώραν τῆς Κυνουρίας μέχρι τῆς Μαλέας ἄκρας. «Τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων Κυνουριαίων ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένας φάραγγας τῶν ὀρέων αὐτοῦ καὶ διετήρησαν τὴν ἰδίαν διάλεκτον τῶν ἐν ἀρχῇ μὲν Ἰόνων, κατόπιν δ' ἐν μέρει Δωριέων περιοίκων τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους καὶ τὸ ὄνομα τῶν Τσακώνων, ἀφ' ὅτου οἱ φέροντες τοῦτο Σλαῦοι, ἐξελληνισθέντες (ὑπὸ τίνων;), συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων».

(ἕπεται)

ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΔΩΝΕΑΣ, ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΕΑΣ, ΤΗΣ ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑΣ, ΤΗΣ ΜΕΣΠΙΛΕΑΣ, ΤΗΣ ΡΟΙΑΣ, ΤΗΣ ΚΕΡΑΤΕΑΣ, ΤΗΣ ΠΙΣΤΑΚΙΑΣ κλ.

Ἡ *κυδωνέα* προκειμένου νὰ ἐξευγενισθῇ ἐμβολιάζεται ἐπὶ φυταρίων κραταίγου τοῦ ὀξυακάνθου ἐκ σπορᾶς προερχομένων ἢ ἐπὶ κατωτέρων ποικιλιῶν κυδωνέας προερχομένων ἐκ φυτεύσεως παραφυάδων ἢ ἐκ καταβολάδων.

Οἱ συνήθεις διὰ τὸ δένδρον τοῦτο τρόποι τοῦ ἐμβολιασμοῦ εἶνε 1) *ὁ κοινὸς ἐνοφθαλμισμὸς* (ἴδε προηγ. σχῆμα 3), ὁπότε οἱ εἰς κέντρον χρησιμεύοντες ὀφθαλμοὶ ἐκλέγονται ἐκ τοῦ μέσου μέρους μονοετοῦς κλάδου. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐκτελεῖται κατὰ Ἰούλιον περίπου. Εὐθὺς μετὰ τὴν προσκόλλησιν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς τροφοῦ ὅλοι οἱ κλάδοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κόμην αὐτῆς ἑνώνονται καὶ περιδένονται πρὸς τὴν κορυφὴν διὰ κοινοῦ περιδέσμου. Τὸ ἄνωθεν τοῦ κέντρου μέρος τῆς τροφοῦ ἀφαιρεῖται ὀλίγον πρὸ τῆς πτώσεως τῶν φύλλων κατὰ φθινόπωρον. Τὸ κέντρον ἐν ὅσῳ ἀναπτύσσεται προσδένεται, ὡς πάντοτε, ἐπὶ πασάλου ἐπὶ τούτῳ τιθεμένου παρὰ τὴν τροφόν· 2) ὁ *διὰ σχισμῆς* (ἴδε σχῆμα 1) γινόμενος εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα ἄρχεται τὸ ριζικὸν σύστημα τῆς τροφοῦ καὶ 3) ὁ *ἀγγλικὸς ἐγκεντρισμός*, ὁ ὁποῖος περιεγράφη λόγου προκειμένου περὶ τῆς βερυκοκκέας. Αἱ δύο αὗται τελευταῖαι πράξεις ἐκτελοῦνται κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου ἢ καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀναλόγως τοῦ τόπου.

* * *

Ἡ *καστανέα* ἐμβολιάζεται ἐπὶ νεαρῶν φυτῶν καστανέας προερχομένων ἐκ σπορᾶς. Ὑπάρχουσιν ἐν Γαλλίᾳ παραδείγματα ἐμβολιασμοῦ τοῦ δένδρου τούτου ἐπὶ δρυός, ὁπότε ἡ παραγωγὴ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τῶν καρπῶν εἶνε κατωτέρα.

Ἐκ τῶν μεθόδων τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς καστανέας αἱ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶνε 1) ὁ *διὰ σχισμῆς* κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου ἢ καὶ κατ' Ἀπρίλιον 2) ὁ *δι' αὐλοειδοῦς ἐνθέματος* καὶ ὁ *στεφανίτης* ἕνα περίπου μῆνα βραδύτερον 3) ὁ διὰ κοινοῦ *ἐνοφθαλμισμοῦ* κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον. Τὴν περιγραφὴν τῶν μεθόδων τούτων καὶ τὰ σχήματα εὑρίσκει τις ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις.

* * *

Ἡ *λεπτοκαρυὰ* (κόρυλος) ἐμβολιάζεται ἐπὶ λεπτοκαρυᾶς τῆς κοινῆς (corylus avellana) καὶ τῆς *λεπτοκαρυᾶς τοῦ Βυζαντίου*, προερχομένων ἐκ σπορᾶς ἢ ἐκ καταβολάδων.

Ἡ προτιμητέα διὰ τὸν ἐμβολιασμὸν τοῦ φυτοῦ τούτου μέθοδος εἶνε ὁ διὰ *προσεγγίσεως ἀγγλικὸς ἐγκεντρισμός*. Ἡ τροφὸς τέμνεται εἴς τι σημεῖον τοῦ κορμοῦ αὐτῆς κατὰ τομὴν λίαν πλαγίαν. Ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ μέσου τῆς τομῆς ταύτης γίνεται σχισμή τις Β κάθετος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Τὸ ὡς κέντρον χρησιμεῦον φυτάριον (τοῦτο βλαστάνει πλησίον τῆς τροφοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου μεταφερομένου ἐπὶ τούτῳ) κάμπτεται καὶ προσαρμόζεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς τμηθείσης, ὡς εἴπομεν, λεπτοκαρυᾶς, ἀφ' οὗ εἴς τι σημεῖον τοῦ βλαστοῦ αὐτοῦ σχηματισθῇ

(Σχ. 16)

πληγή τις ὁμοία πρὸς τὴν τῆς τροφοῦ. Ἡ πληγὴ αὕτη φέρει ὀλίγον κάτωθεν τοῦ μέσου αὐτῆς σχισμὴν Α κάθετον ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσέρχεται κατὰ τὴν ἕνωσιν ἡ γλωσσὶς Β τῆς τροφοῦ, ὡς φαίνεται εὐκρινῶς εἰς τὸ σχῆμα 16. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐκτελεῖται κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον.

* * *

Ἡ *κερατέα* ἐμβολιάζεται ἐπὶ κερατέας πρὸ πάντων ὅταν πρόκειται νὰ ἐνώσῃ τις μετὰ θήλεος φυτοῦ (ἔχοντος θήλεα μόνον ἄνθη· διότι ἡ κερατέα εἶνε φυτὸν δίοικον) μετ' ἄρρενος ἢ τἀνάπαλιν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς γονιμοποιήσεως.

Αἱ συνήθεις τοῦ ἐμβολιασμοῦ μέθοδοι εἶνε ὁ *κοινὸς ἐνοφθαλμισμὸς* καὶ ὁ *πλακωτὸς* λεγόμενος (ἴδε κεφάλαιον περὶ καρυᾶς), ἐκτελούμενοι ἀμφότεροι κατ' Ἀπρίλιον.

* * *

Ἡ *μεσπιλέα* προτιμᾶ ὡς τροφὸν φυτάριον κραταίγου τοῦ ὀξυακάνθου προερχόμενον ἐκ σπορᾶς. Ἐμβολιάζεται δὲ πολλὰ πλησίον τοῦ ἐδάφους κατὰ Μάρτιον *διὰ σχισμῆς*, κατ' Ἀπρίλιον διὰ *στεφανίτου* καὶ κατὰ Ἰούλιον διὰ *κοινοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ*. Τὸ δένδρον τοῦτο ἐμβολιάζεται ἐπίσης μετ' ὀλιγωτέρας συνήθως ἐπιτυχίας καὶ ἐπὶ σορβίας, ἀπιδέας καὶ κυδωνέας.

* * *

Ἡ *ροιὰ* (ροδιὰ) ἐμβολιάζεται ἐπὶ ροιᾶς κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Ὁ *διὰ σχισμῆς* τρόπος εἶνε ὁ συνηθέστερος. Ἡ τροφὸς τέμνεται πρὸς τοῦτο πολλὰ πλησίον τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸ σημεῖον, ἔνθα ἄρχεται τὸ ριζικὸν σύστημα μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐννοεῖται τοῦ χώματος.

* * *

Διὰ τὴν *πιστακίαν*, τὸ *ριβήσιον* (φραγγοστάφυλον) τὴν *κρανείαν* καὶ τὴν *σορβίαν* δύναταί τις ἐν μιᾷ λέξει νὰ συστήσῃ τὸν *κοινὸν ἐνοφθαλμισμόν*, τὸν *διὰ σχισμῆς ἐγκεντρισμὸν* καὶ τὸν *στεφανίτην* κατὰ τὰς ὁρισθείσας ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐποχάς.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ περὶ ἐμβολιασμοῦ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων πραγματεία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπεμείναμεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὰ σπουδαιότερα τούτων διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Μένει τώρα νὰ γράψωμεν μετὰ λεπτομερειῶν περὶ ὅλων τῶν μεθόδων τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς ἀμπέλου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ζήτημα εἶνε ἄξιον ἰδιαζούσης προσοχῆς παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΧΑΣΙΩΤΗΣ

Η ΣΕΛΗΝΗ
ΩΣ ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ
ὑπὸ Κ. Δ. Ζεγγελη

I

Ἡ τηλαυγὴς τῆς σκοτεινῆς νυκτὸς ἄνασσα, ἡ ξανθὴ Φοίβη, ἡ διὰ τοῦ γλυκυτάτου αὐτῆς φωτὸς καὶ τῶν μυστηριωδῶν φάσεών της ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἐπισπάσασα τὸν θαυμασμόν, τὴν ἀγάπην ἀλλὰ καὶ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων, καὶ τώρα εἰσέτι ἀριθμεῖ οὐχὶ εὐαρίθμους τοὺς λάτρας καὶ θιασώτας τῆς παντοδυναμίας της.

Ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ἀπεκδεχόμενοι τὴν ἔκβασιν τῶν ὑποθέσεών των ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης, γεωργοὶ κανονίζοντες τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των ἐκ τῶν φάσεών της, στρατηγοὶ ἀποτρεπόμενοι τῶν σχεδίων των ὑπὸ τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς.

Οὕτω οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐπίστευον ὅτι τὰ κρόμμυα ἀναπτύσσονται κάλλιον σπειρόμενα κατὰ φθίνουσαν ἢ κατὰ πλήθουσαν Σελήνην (Πανσέληνον), διὸ καὶ ἀπεῖχον τούτων θέλοντες νὰ κολακεύσωσι τὴν πρὸς αὐτὰ ἀντιπάθειαν τῆς λατρευτῆς των θεᾶς, ὁ δὲ Πλίνιος ἐβεβαίου ὅτι τὰ σκόροδα ἀπαλλάσσονται τῆς κακοσμίας ἐμφυτευόμενα ὅταν ἡ Σελήνη εἶνε ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ ὁ Νικίας ἀνέστελλε τὸν ἐκ Σικελίας ἀπόπλουν του, συμβάσης ἐκλείψεως, ἵνα παρατηρήσῃ μήτοι ἡ νυκτιπόλος σύμβουλος ἔπαθέ τι ἐκ τῆς ἐκλείψεως· ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ τὰς παρατηρήσεις του ἐπελθόντος τοῦ μοιραίου τέλους τῆς μεγαλοπρεποῦς τῶν Ἀθηναίων στρατειᾶς ὑπὸ τοῦ ἐπωφελεθέντος τῆς βραδυτῆτος ἐχθροῦ. Ἄλλοτε δὲ πολλάκις ἔνδοξοι στρατηγοὶ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος πρὸ τῆς ἐν Ἀρβήλοις μάχης, ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀγαθοκλῆς ὁ Τύραννος τῶν Συρακουσῶν,

ὁ Δίων, ἄλλοι, ἐκινδύνευσαν νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ τελείου ὀλέθρου ἕνεκα στάσεως ἐξεγερθείσης ἐν τῷ στρατῷ πρὸ τοῦ φαινομένου τῆς ἐκλείψεως. Τοὐναντίον δὲ εἰς πολλὰς περιστάσεις σοφοὶ ἄνδρες γνωρίζοντες τὴν ἀληθῆ τῶν ἐκλείψεων αἰτίαν ἐπεβλήθησαν εἰς τὸν ὄχλον διὰ τῆς προρρήσεως τούτων· οὕτω ὁ Χριστόφορος Κολόμβος στερούμενος τῶν πάντων ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων, οἵτινες ἠρνοῦντο νὰ χορηγήσωσιν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν στρατόν του οἱανδήποτε τροφήν, ἠπείλησεν αὐτοὺς ὅτι θὰ τοὺς στερήσῃ κατὰ τὴν νύκτα τοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης. Ὡς δὲ πράγματι ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ χώραν ἡ ἔκλειψις τῆς Σελήνης, περίτρομοι καὶ πελιδνοὶ προσέδραμον οἱ ταλαίπωροι Ἰνδοὶ μετ' ἀφθόνων τροφῶν καὶ δώρων διαφόρων ἵνα ἐξιλεώσωσι τὸν Κολόμβον, ὅστις διὰ τοῦ εὐφυοῦς τούτου μέσου ἐσώθη. Τὸ αὐτὸ στρατήγημα μετεχειρίσθη καὶ ὁ Δροῦσος ἵνα κατευνάσῃ διεγερθεῖσαν στάσιν ἐν τῷ στρατῷ του.

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Σελήνης ἐπεκράτησαν κατὰ καιροὺς παραλογώταται ὅσον καὶ ἀλλόκοτοι προλήψεις, ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων, κρατοῦσαι δυστυχῶς παρὰ πολλοῖς ἔτι καὶ σήμερον.

Ἡ μόνη δ' ἴσως εὔλογος ἐπίδρασις τῆς Σελήνης ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἶνε ἡ ὡς πρὸς τοὺς ἐραστάς, ὧν τὰ διαβήματα διευθύνει καὶ εὐοδεῖ ἡ ἀργυρόχλωμος προστάτις. Ἡ πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους ἰδιαιτέρα τῆς Σελήνης συμπάθεια προέρχεται ἴσως διότι καὶ αὕτη, ὡς κοινῶς ὁμολογεῖται, εὑρίσκετο κατὰ τοὺς νεανικούς της χρόνους εἰς τρυφερᾶς τινας σχέσεις πρὸς τὸν ὡραῖον Ἐνδυμίωνα. Κατὰ τοὺς χρυσοῦς ἐκείνους αἰῶνας ἡ Σελήνη δὲν ἦτο πολλοστημόριόν τι τοῦ σύμπαντος περὶ ἕτερον μικροσκοπικὸν τῶν κόσμων σωματίδιον τὴν γῆν περιφερομένη, ἀλλ' ἡ ἁβρὰ Τιτηνὶς ἡ λευκώλενος καὶ χρυσόκομος τοῦ *ὑπερίωνος* καὶ τῆς *θείας* κόρη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Φαεινοῦ Φοίβου καὶ τῆς Κροκοπέπλου Ἠοῦς, ἥτις ἀφοῦ ἔλουε τὸ περικαλλὲς αὐτῆς σῶμα εἰς τὰ κρυστάλλινα τοῦ ὠκεανοῦ ὕδατα καὶ ἐνεδύετο τὰ ἀργυρόλευκα ἱμάτιά της, ἐπέβαινε ἁμάξης ἣν χρυσάμπυκες ἔσυρον ἵπποι, καὶ διέχεε εἰς τὸν κόσμον τὸ γλυκὺ καὶ ἤρεμον φῶς της· κατὰ πᾶσαν δὲ νύκτα κατήρχετο εἴς τι παρὰ τὸ *ὄρος τῆς Λήθης* σπήλαιον καὶ κατεκλίνετο παρὰ τῷ καλῷ της Ἐνδυμίωνι (=ὕπνῳ), ὃν εἶχε σαγηνεύσει φαίνεται ἡ οὐρανία νύμφη διὰ τοῦ ἀστραπηβόλου της ἀργύρου.

Διὰ τοιούτων καὶ παρομοίων μύθων ἡ καλλίπτερος τῶν ἀρχαίων φαντασία ἐκαλλώπιζε καὶ κατέκρυπτε τὴν ἀμάθειαν τῶν συγχρόνων.

Ἀλλ' ἦτο φυσικὸν ὅμως ἡ Σελήνη νὰ διεγείρῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐνσπείρῃ εἰς αὐτοὺς ὁτὲ μὲν λατρείαν καὶ σεβασμὸν ὁτὲ δὲ φόβον καὶ δέος παρασύρουσα αὐτοὺς πολλάκις ἐπὶ τὰς παρατολμοτέρας καὶ ἀστοχωτέρας περὶ αὐτῆς ἰδέας, περὶ ὧν ἐν ὀλίγοις ἄνω ἐμνήθημεν· ἦτο φυσικὸν λέγομεν τοῦτο διότι ἡ Σελήνη εἶνε τὸ πλησιέστατον καὶ μᾶλλον ἐξηρευνημένον τοῦ οὐρανοῦ σῶμα, εἶνε ὁ ἄγρυπνος τῆς γῆς δορυφόρος, ἡ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἡμετέρουπλανήτου—κατὰ τὴν Λαπλάσιοντῆς κοσμογονίας θεωρίαν—πλασθεῖσα πιστὴ αὐτοῦ σύντροφος, ἥτις συμπαρακολουθοῦσα αὐτῷ εἰς τὸ μέγα πρὸς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους ταξείδιον, στρέφει αἰωνίως πρὸς αὐτὸν τὸ πρόσωπον, καὶ διὰ τῶν ἐρωτοτρόπων φάσεών της ὁτὲ μὲν δεικνύει αὐτὸ ὁλόκληρον ἐν ὅλῳ του τῷ κάλλει καὶ τῇ λαμπρότητι, ὁτὲ δὲ ἀποκρύπτει αὐτὸ ἀκκιζομένη πρὸς τὸν ὡραῖον μας πλανήτην, ὅστις τρὶς καὶ δεκαπλάσιος τῆς Σελήνης ἀπὸ ταύτης καθορώμενος, θέλγει καὶ λαμπρύνει αὐτὴν κατασκιάζων διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἡλίου τὴν χρυσάκτινον σφαῖραν.

Ὡς σῶμα δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς Γῆς ἀποσπασθὲν ὅτε αὕτη διάπυρος ἐφλέγετο ἐν τῷ ἀπείρῳ, δικαίως ἀπολαμβάνει τοιαύτης τιμῆς καὶ ἀγάπης, ὡς τέκνον αὐτῆς παναρχαιον, μόνον τῇ ὀρεσιγεφεῖ Ἀρκαδίᾳ παραχωροῦν τὰ πρωτεῖα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι—προσέληνες—ἐπλάσθησαν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Σελήνης, γεγονὸς ὅπερ ἐπιμαρτυροῦσιν ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ὁράτιος καὶ ἄλλοι.

Ἀλλὰ καιρὸς πλέον νὰ ἀποσείσωμεν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας σκέψεως τὰ τερπνὰ καὶ φαντασιώδη μυθεύματα ταῦτα καὶ νὰ ἔλθωμεν πρὸ τῆς γυμνῆς πραγματικότητος, ἐξετάζοντες ὁποία τις καὶ ὁπόση δύναται παρὰ τῆς Σελήνης νὰ ἐνασκηθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπίδρασις ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν δύναμιν καὶ ἐπιρροήν, ἣν ἡ φαντασία καὶ ἡ ἄγνοια τῶν ἀνθρώπων παρ' ἀξίαν τῇ ἀπέδωσε.

Αἱ δυνάμεις, αἵτινες ἀπὸ τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς Γῆς ἐπιδρῶσαι προσπίπτουσιν ἀμέσως εἰς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν, εἶνε τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης αὐτῆς.

Τὸ φῶς τῆς Σελήνης ἕνεκα τῶν φάσεων αὐτῆς αὐξομειοῦται τακτικῶς, μετ' αὐτοῦ δὲ φυσικῶς αὐξομειοῦται καὶ ἡ ἔντασις τῆς θερμότητος ἡ ἐκ τῆς Σελήνης εἰς τὴν γῆν προσγιγνομένη· ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου πολλοὶ ἀγόμενοι πιστεύουσιν ἀβασανίστως εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν φάσεων τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ καιροῦ. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐπιδράσεως τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ καιροῦ θέλομεν εἴπει τινα κατωτέρω, νῦν δὲ περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐλαχίστη εἶνε ἡ ποσότης τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος ἡ ἐκπεμπομένη πρὸς τὴν Γῆν ἀπὸ τῆς Σελήνης.

Διὰ φωτομετρικῶν παρατηρήσεων ἡ ἔντασις τοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πανσελήνου εἶνε 300,000 φορὰς ἀσθενεστέρα τῆς τοῦ Ἡλίου, ἡ δὲ θερμότης αὐτῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μόλις εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ αὔξησιν εἰς τὴν θερμομετρικὴν κλίμακα 12 ἑκατομμυριοστῶν τοῦ βαθμοῦ καθ' ἃ ἐπειράθησαν ὁ Melloni, ὁ Piarri Smith καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς φυσικοί, ἐκθέσαντες εὐαισθητότατα θερμόμετρα πρὸ καὶ ἄπο τῶν Σελληνιακῶν ἀκτίνων ἑτέρων πειραμάτων εὗρον ὅτι αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τρίτον τῆς θερμότητος κοινοῦ κηρίου ἀκτινοβολοῦντος ἐπί τινος ἐπιφανείας ἐξ ἀποστάσεως 5 περίπου μέτρων.

Κατὰ ταῦτα ἔπρεπε 300,000 πανσέληνοι! νὰ καλύπτωσι τὸν οὐράνιον θόλον ἵνα φωτίσωσι τὴν Γῆν μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς ὁ Ἥλιος ἐντάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἄν, παρὰ πάντα λόγον, ἀποδώσωμεν σημασίαν τινα εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα τῶν Σελληνιακῶν ἀκτίνων οὐδέποτε εἶνε δυνατὸν ταῦτα νὰ ἐπιφέρωσι σπουδαίας καὶ ἀποτόμους ἐπὶ τῆς Ἀτμοσφαίρας ἢ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆνης ἐν γένει ἐπιφανείας μεταβολάς, ἀλλὰ ἀνεπαισθήτους καὶ βαθμιαίας μόνον, καθ' ὅσον βαθμηδὸν αὐξομειοῦται τὸ φῶς τῆς Σελήνης καὶ οὐχὶ ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου εἰς τὸ μέγιστον, καὶ ἀπὸ τούτου πάλιν ἐπὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ βαθμιαίως κατερχόμενον ἐντὸς 30 περίπου ἡμερῶν.

(ἕπεται). Κ. ΖΕΓΓΕΛΗΣ.

Τύποις Πάσσαρη καὶ Βεργιανίτου